

PRAWDA, DOBRO I PIĘKNO, CZYLI SŁÓW KILKA O WYCHOWANIU DO WARTOŚCI W PRZEDSZKOLU

EWA OSIECKA

*Nauczenie wartości to najważniejsza rzecz,
jaką możemy zrobić dla szczęścia dziecka.*

Linda i Richard Eyre

Jest takie afrykańskie powiedzenie, mówiące, że aby wychować dziecko, potrzeba całej wioski. Nikt z nas, dzieci także, nie żyje w próżni. Na wychowanie dziecka w wieku przedszkolnym znaczący wpływ mają trzy, a nawet cztery środowiska.

Spójrzmy więc, jak wygląda ta nasza „wioska”, która ma pomagać nam wychować mądrego, prawego, odpowiedzialnego, dostrzegającego piękno i dobro przedszkolaka.

Opracowanie własne

1. ŚRODOWISKO LOKALNE

Przemiany ekonomiczne, kulturowe i społeczne przetomu XX i XXI wieku miały znaczący wpływ na kształt i funkcjonowanie współczesnego społeczeństwa. Wykształciła się kultura społeczeństwa ponowoczesnego, którego głównymi cechami są zróżnicowanie społeczne, deinstytucjonalizacja, pluralizm kulturowy oraz indywidualizm¹. Dokończyły się głębokie przemiany w sposobie myślenia, postrzegania innych osób, uznawania wartości oraz określania własnych priorytetów życiowych.

¹ K. Slany, *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*, Nomos, Kraków 2008, s. 28.

Narastający konsumpcjonizm stopniowo doprowadził do materializacji społeczeństw oraz postrzegania człowieka poprzez pryzmat stanu posiadania przez niego określonych i atrakcyjnych dóbr materialnych. Pojawiła się bardzo wyraźna skłonność do zachowań hedonistycznych, a niepoohamowana konsumpcja stała się dla wielu synonimem wolności i niezależności. Skutkiem tego jest ostabienie więzów międzyludzkich i skoncentrowanie się na własnych, indywidualnych potrzebach i samorealizacji. Trafnie ujął ten problem w swojej wypowiedzi prof. Piotr Jaroszyński, naznaczając współczesność innym niż klasyczny znaczeniem platońskiej triady. *Prawda nie jest już uzgodnieniem poznania z rzeczywistością, lecz moim poglądem. Dobro nie jest celem, który domaga się spełnienia, lecz moją zachcianką. Piękno nie jest już doskonałością i ładem, lecz moim gustem*².

2. RODZINA

Zmiany społeczne, kulturowe i gospodarcze wpłynęły na stopniowe przeobrażenie modelu współczesnej rodziny. Przemianie uległa jej struktura, relacje, sposoby sprawowania opieki rodzicielskiej i styl wychowania. Ponowoczesną rodzinę charakteryzuje indywidualizm i autonomia przejawiające się w pewnej izolacji od społeczeństwa oraz skupieniu się na realizacji własnych potrzeb i pragnień. Skutkiem tego rodzina, oddalając się od wspólnoty społecznej, sama wytwarza pomiędzy jej członkami więzi wspólnotowe. Te z kolei stanowią podstawę wychowania rodzinnego. Współczesna wspólnota rodzinna tworzy własny wzorzec wartości i przekonania. Rodziny wielopokoleniowe praktycznie są w zaniku, a stary model wychowania zastępuje się bardziej nowoczesnym. W codziennych relacjach rodzice przekazują dzieciom swoje poglądy, wzorce moralne oraz rozwijają określone postawy i zachowania.

W Polsce, na początku lat 90. XX wieku, pojawiło się tzw. bezstresowe wychowanie (permisywne),

czyli pozwalające na całkowitą swobodę w postępowaniu i zachowaniu. W niektórych rodzinach nadal cieszy się sporą popularnością, mimo że sami twórcy tej koncepcji pedagogicznej, do których zalicza się m.in. B. Spocka czy W.R. Coulsona, po latach eksperymentów i doświadczeń docenili tzw. konserwatywny model wychowawczy.

Bezstresowe wychowanie doprowadziło do zachowań obserwowanych wśród dzieci i młodzieży, związanych z tzw. postawą roszczeniową. Jeżeli człowiek żyje wyłącznie w wymiarze materialnym (bez odniesienia do wartości wyższych – duchowych), to ogranicza się tylko do zaspokajania swoich potrzeb materialnych (gromadzi rzeczy). Taki sposób życia, propagowany w mediach i realizowany w wielu rodzinach, wytwarza nieustanną potrzebę posiadania ciągle nowych, reklamowanych „gadżetów”, które – łatwo dostępne – nie zaspokajają potrzeb młodego człowieka i nie dają mu gwarancji spokoju i radości. Dziecko bowiem, otrzymawszy jedną zabawkę, już oczekuje kolejnej. Z wiekiem wymagania rosną, a rodzice, spełniając kolejne zachcianki dzieci, nie zauważają, jak destrukcyjnie wpływa to na psychikę dorastającego człowieka. Dzieci pozostawione w świecie materialnych dóbr nudzą się, świat postrzegają w kontekście jednowymiarowym (zmaterializowanym).

Najbardziej pożądanym i efektywnym byłby **styl autorytatywny** (nie mylić z autorytarnym), który wymaga od rodziców konsekwencji w stosowaniu środków wychowawczych. To właśnie rodzice, jako pierwsze środowisko wychowawcze, wywierają wpływ na zachowanie dzieci za pomocą jasnych reguł. Są oni gotowi do przeanalizowania z dziećmi poleceń, które im wydają. Jednak pomimo jasnych oczekiwań istnieje **ciepło emocjonalne, uprzejmość i stanowczość**³. Dzieci w trakcie swoich zmagania są wytrwałe i pewne swoich możliwości. Potrafią ocenić same siebie, są zadowolone i gotowe do kolejnych wyzwań.

² Cyt. za: K. Mazurek-Łopacińska, *Postmodernistyczna kultura konsumpcyjna w kształtowaniu popytu i stylów życia współczesnego konsumenta*, „Konsumpcja i Rozwój” nr 1/2011, s. 47-48.

³ J. Nelsen, Ch. Erwin, R.A. Duffy, *Pozytywna Dyscyplina dla przedszkolaków*, Wydawnictwo Pozytywna Dyscyplina, Warszawa 2018.

PRAWDA, DOBRO I PIĘKNO, CZYLI SŁÓW KILKA O WYCHOWANIU DO WARTOŚCI W PRZEDSZKOLU

Nauczyciele wychowania przedszkolnego często nie mogą znaleźć skutecznych sposobów na współpracę i porozumienie w procesie wychowania z rodzicami, którzy preferują model pierwszy lub model autorytarny. **Model autorytarny** charakteryzuje się **chłodem emocjonalnym** ze strony rodziców. Żądają oni pełnego posłuszeństwa. Polecenia są wydawane, ale nie wyjaśniane. Występują natomiast kary za lekceważenie. Mówiąc popularnie, rodzice uważają, że „dzieci nie mają głosu”, a „bez kary nie ma miary”. Dzieci wraz z wiekiem stają się mało samodzielne, zamknięte w sobie, nieufne i niezadowolone. Nie są ciekawe otaczającej ich rzeczywistości i mają małą motywację. Mają też niskie poczucie własnej wartości. U maluchów najczęściej skutkiem tego modelu wychowania jest rozchwianie emocjonalne, tzw. trudne zachowania i brak dyscypliny.

W wychowaniu rodzinnym opartym na wartościach ważne jest, aby proponowana młodemu człowiekowi hierarchia wartości oparta była na tzw. wertykalnym porządku, czyli idąc od dołu, by uwzględnione były poziomy wartości: hedonistyczne, utylitarne, witalne, duchowe i święte. Taki układ, zdaniem Maxa Schelera, nie może być ani pomyłony, ani dowolnie przedstawiany⁴. Ukazywanie ważności wartości wyższych w środowisku rodzinnym uczy rangowania wartości. Dziecko przekonuje się, że wartości materialne nie stanowią jedynych ważnych wartości w życiu, doświadcza wyższości wartości duchowych, które odnajduje w postawie (zachowaniu) ojca, matki i uznaje ich ważność. Zaspokajanie oczekiwań materialnych dziecka wymaga uczenia go dokonywania wyborów. Poprzez wybór (selekcję), której dokonuje dziecko, wzrasta ważność (wartość) otrzymywanych rzeczy. Wychowanie rodzinne powinno uczyć świadomego rezygnowania z kolejnych, ważnych tylko w opinii dziecka, rzeczy, np. zabawek, modnych ubranek. Tak realizowane wychowanie wymaga czasu dla dziecka, wiąże się z potrzebą przebywania z nim, bycia do dyspozycji, tłumaczenia i nauczania rezygnowania

z „zachcianek”. Często jednak kolejny prezent rekompensuje brak czasu i miłości.

3. PRZEDSZKOLE

Dom jest podstawowym miejscem, w którym dzieci uczą się wartości, a najważniejszym nośnikiem wartości jest przykład rodziców, osób najbardziej odpowiedzialnych za wychowanie. Następnie, wychowanie ku wartościom powinno być podejmowane przez placówki oświatowe. W tym szczególnie ważne jest, aby nauczanie wartości w domu i przedszkolu było spójne, żeby rodzice i nauczyciele odkrywali przed dziećmi wartości równie ważne w wychowaniu rodzinnym i przedszkolnym, tak aby dzieci, przyjmując wartości, otrzymywały jednoznaczne informacje na temat dobra i zła, czyli wartości i antywartości. Ważne, aby pomagać dzieciom budować ich własny system wartości, żeby działania zmierzały do ukształtowania w nich mocnego i jednoznacznie akceptowanego w społeczeństwie systemu wartości opartego na preferencji wartości moralno-etycznych.

Krystyna Chataś podkreśla, że *przedszkole (szkoła) jest instytucją społeczną, która w odróżnieniu od rodziny jest zobowiązana przekazywać społeczne wartości i treści stanowiące podstawę orientacji w świecie*⁵. Przedszkole jest w stanie rozszerzać wychowanie ku wartościom lub je rekompensować, gdy zadania tego nie realizuje rodzina.

Przedszkolu przypisuje się rolę wiodącą w przekazie wartości funkcjonujących w społeczeństwie oraz w przygotowaniu do rozwiązywania problemów w przyszłości, które będą kształtowane w kolejnych etapach edukacji szkolnej. Etap przedszkolny staje się zatem niezwykle ważny w zakresie wprowadzania dziecka w wartości podstawowe, ważne w kształtowaniu postawy moralnej ukierunkowanej na poszukiwanie sensownych, satysfakcjonujących człowieka wzorców życia w perspektywie poszanowania jego godności, wolności, odpowiedzialności i miłości w życiu.

⁴ M. Scheler, *Pisma z antropologii filozofii i teorii wiedzy*, Warszawa 1987, s. 195.

⁵ K. Chataś, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, Lublin-Kielce 2006, s. 8.

4. INTERNET I MULTIMEDIA, CZYLI O CYFROWYCH TUBYLCACH

Dzieci pozostawiane godzinami przed ekranem komputera zaczynają żyć w wirtualnym świecie, często poprzez nieodpowiedni wybór filmów czy gier „wychowują się same”. Brak rozmowy, kontroli ze strony rodziców utwierdza dziecko w przekonaniu, że to, co jest fikcją w grze komputerowej, sprawdza się w życiu. Obserwuje się zatem konsekwencje „samowychowania komputerowego” już na etapie przedszkola. Dzieci są bardziej nerwowe, lękliwe, mniej odważne w przekraczaniu progu przedszkola, łatwiej poddają się niepowodzeniom, są bardziej skryte i nie zawsze potrafią rozmawiać i mówić o swoich problemach. Poczucie anonimowości w Internecie zachęca do hejtu, próżności i daje przyzwolenie społeczne na takie zachowania.

WYCHOWANIE DO WARTOŚCI DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Wartości nie są czymś oczywistym. Nie rodzimy się z ich znajomością czy umiejętnością kierowania nimi. Dlatego czymś ważnym i oczywistym jest zapewnienie dzieciom warunków do nauki wartości, by miały szansę postugiwać się nimi. Nauczyciel z taką samą uwagą powinien podchodzić do rozwoju fizycznego i umysłowego, jak do społecznego i emocjonalnego. Wartości budują charakter dziecka, a jego główną cechą jest **integralność**, czyli zgodność głoszonych zasad z tym, co czynimy.

Według Krystyny Żuchelowskiej⁶ wartościom możemy przypisać cztery funkcje:

1. funkcję społeczno-informującą o systemie wartości obowiązującym w danej grupie społecznej;
2. funkcję integracyjną – każda grupa społeczna charakteryzuje się określonym systemem wartości; warunkiem przynależności do danej grupy, integracji z nią, jest akceptacja tych wartości i postępowanie w zgodzie z nimi;

3. funkcję proaktywną – wartości chronią człowieka przed podejmowaniem błędnych życiowo decyzji, są drogowskazem; należy nauczać wartości, pokazywać je własnym przykładem i wskazywać konsekwencje ich nieprzeżyczenia;
4. funkcję emocjonalną – wartości są źródłem przeżyć emocjonalnych; ucząc wartości należy wybierać te, które dana osoba może osobiście przeżyć i odnaleźć je w otaczającym świecie.

„Wartość” nie jest pojęciem jednoznacznie zdefiniowanym. Z punktu widzenia edukacji przedszkolnej najtrafniejsza jest definicja mówiąca, że wartością jest **wszystko to, co cenne i ważne dla jednostki i społeczeństwa, a także godne człowieka, co prowadzi do integralnego rozwoju, do pełni człowieczeństwa, a także stanowi podstawę lub istotny punkt odniesienia w uznaniu czegoś za dobre lub złe**⁷.

CO ROZUMIEMY POD WYRAŻENIEM „WYCHOWANIE DO WARTOŚCI”?

Według Krystyny Żuchelowskiej będzie to:

- przekazywanie dzieciom określonych wartości,
- rozpoznawanie wartości,
- zrozumienie wartości,
- akceptowanie wartości,
- respektowanie wartości.

Podobnego zdania jest Katarzyna Olbrycht⁸, która wychowanie do wartości rozumie jako:

- **odkrywanie**, czyli poznawanie wartości poprzez ich nazywanie, rozmawianie o nich, wyjaśnianie przykładów,
- **przeżywanie** wartości w codziennym życiu, zainteresowanie się nimi, emocjonalne zaangażowanie się w sytuacje, w których są przejawiane;

⁷ H. Borowski, *Wartość jako przeżycie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1992.

⁸ K. Olbrycht, *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby*, Katowice 2000, s. 89-97.

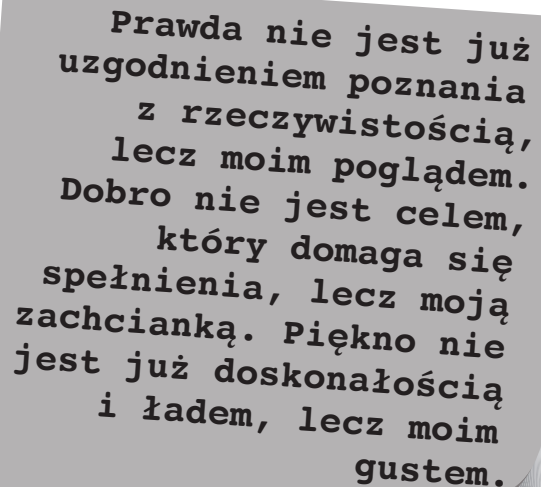
⁶ K. Żuchelowska, *W stronę dobrej edukacji przedszkolnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2017.

PRAWDA, DOBRO I PIĘKNO, CZYLI SŁÓW KILKA O WYCHOWANIU DO WARTOŚCI W PRZEDSZKOLU

- **interioryzację** – ćwiczenie postępowania, zachowania zgodnie z określonymi wartościami,
- **internalizację** – świadome stosowanie przyjętych wartości.

Głównym celem tak rozumianego wychowania do wartości jest osiągnięcie przez jednostkę dojrzałości aksjologicznej, która dzięki nagromadzonemu uprzednio doświadczeniu i wiedzy prowadzi do określonych przeobrażeń w sferze wartościowania.

Barbara Cygan⁹ zwróciła uwagę, że w dzisiejszych czasach, w dobie przemian cywilizacyjnych i kulturowych, większego znaczenia nabiera posiadanie wszelkich dóbr aniżeli byt człowieka jako istoty ludzkiej. Dlatego tak trudno obecnie mówić i wychowywać do wartości, gdyż przedkłada się dobra materialne ponad wszystko inne. Brak autorytetów moralnych, istnienie sprzecznych światopoglądów wprowadzających w świecie chaos w szczególności sposób nawołuje do przekazywania dzieciom takich uniwersalnych wartości, jak: szacunek dla drugiego człowieka, jego poglądów, tolerancja dla inności, prawdomówność, uczciwość, odpowiedzialność, dobro i piękno. Kształtowanie własnego systemu wartości przez dziecko będzie miało istotne znaczenie w późniejszym dorosłym życiu, co pozwoli na życie w harmonii z własnymi ambicjami i zdolnościami i wyrobienie przy tym szacunku do własnej osoby i witalności. Nie jest więc bez znaczenia, jakie wartości są przekazywane wychowankom, ponieważ przy odpowiednich warunkach postawy reprezentowane przez dorosłych mogą zostać przyjęte i odwzorowywane w różnych sytuacjach społecznych¹⁰.

Prawda nie jest już
uzgodnieniem poznania
z rzeczywistością,
lecz moim poglądem.
Dobro nie jest celem,
który domaga się
spełnienia, lecz moją
zachcianką. Piękno nie
jest już doskonałością
i ładem, lecz moim
gustem.

Z kolei Irena Adamek¹¹ stwierdziła, że wychowanie do wartości i w wartościach stanowi kształtowanie u podopiecznych ich stanowiska wobec wartości, wskazanie właściwej drogi wartościowania zgodnej ze współczesną postawą filozoficzną. Istotne w tym zakresie jest wyposażenie dziecka w odpowiedni zasób wiadomości, który będzie pomocny przy wyborze właściwych wartości, podejmowaniu samodzielnych decyzji i uświadamianiu konsekwencji płynących z danych postaw. Autorka wskazała podstawowe tezy wychowania do wartości i w wartościach, odnoszące się między innymi do: metod wychowania; wsparcia w kształtowaniu niezależności jednostki; przypisywania znacznej ważności wartościom i regułom w odniesieniu do ich roli pedagogicznej, a także kluczowych postaw; wzajemnego szacunku i zaufania obu niezależnych systemów oraz wspierania autonomii dziecka w relacji z osobą dorosłą. Istotnym zadaniem dla nauczycieli i rodziców w tym procesie jest kierowanie podjętymi działaniami wychowawczymi w myśl zaproponowanej zasady „Skąd mam wiedzieć, co to są wartości? – Pokazuj mi je od urodzenia”. Zgodnie z powyższym można stwierdzić, że tylko takie rozwiązania mogą przynieść pozytywne rezultaty

⁹ B. Cygan, *Wartości jako fundament wychowania* [w:] I. Adamek, Z. Szarota, E. Żmijewska [red.] *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, Kraków 2013, s. 50-63.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ I. Adamek, *Wychowanie w wartościach i do wartości* [w:] I. Adamek, Z. Szarota, E. Żmijewska [red.] *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, Kraków 2013, s. 187-196.

EWA OSIECKA

w pracy dydaktyczno-wychowawczej z małym dzieckiem w kontekście wychowania do wartości.

Platońska triada wartości uniwersalnych: **prawda, dobro, piękno** sprawdza się od wieków. Oparcie wychowania na wartościach trwałych i sprawdzonych pozwala uchronić dziecko przed niekorzystnym wpływem wartości nowych, nie zawsze mających status wartości – zwykle są to tzw. antywartości, którym ulegają młodzi ludzie. Dlatego tak ważne w wychowaniu ku wartościom jest oparcie wychowania na wartościach uniwersalnych, a następnie wprowadzanie w wartości nowe, które wnoszą współczesny świat, przy jednoczesnym podkreślaniu, że muszą to być wartości społecznie uznane i akceptowane przez osoby znaczące w wychowaniu – rodziców i nauczycieli.

Dziecko chce być dobre.

Jeśli nie umie – naucz.

Jeśli nie wie – wytłumacz.

Jeśli nie może – pomóż.

Janusz Korczak

JAK ZATEM NALEŻY REALIZOWAĆ WYCHOWANIE KU WARTOŚCIOM W PRZEDSZKOLU?

W kształtowaniu postawy człowieka skierowanej ku wartościom pożądanym jest proces długotrwały i rozciągnięty w czasie. Efekty owego przygotowania mogą być widoczne tylko wtedy, gdy wychowanie ku wartościom rozpoczyna się w domu, następnie kontynuowanie jest przez przedszkola i szkoły (na wszystkich etapach edukacji szkolnej).

PRAWNE ASPEKTY WYCHOWANIA KU WARTOŚCIOM W PRZEDSZKOLU

Prawne aspekty wychowania ku wartościom w przedszkolu odnajdujemy w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej,

w załączniku nr 1 (Dz.U. z 2018 r. poz. 356 i 1679 oraz z 2021 r. poz. 1533). Znajdziemy je w celu, zadaniach oraz warunkach i sposobach realizacji.

- Cel: Celem wychowania przedszkolnego jest *wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania-uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz **gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna**. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji¹².*

Cel wychowania przedszkolnego wyraźnie oznacza wartości triady platońskiej, które powinny znaleźć się w przestrzeni rozwoju przedszkolaka. Dziecko to osoba, która ma odkryć w tej przestrzeni własne możliwości i sens działania. Aby tak się stało, nauczyciele powinni traktować swoich podopiecznych podmiotowo i tak zorganizować proces opieki, wychowania, uczenia i uczenia się, aby każde dziecko odkryło te wartości w sobie i w otoczeniu, w którym przebywa.

- Zadania przedszkola:

12. *Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.*

13. *Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze, oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju.*

- Warunki i sposoby realizacji¹³:

¹² Podstawa programowa, załącznik nr 1, s. 7.

¹³ Ibidem, s. 13.

PRAWDA, DOBRO I PIĘKNO, CZYLI SŁÓW KILKA O WYCHOWANIU DO WARTOŚCI W PRZEDSZKOLU

6. *Współczesny przedszkolak funkcjonuje w dynamicznym, szybko zmieniającym się otoczeniu, stąd przedszkole powinno stać się miejscem, w którym dziecko otrzyma pomoc w jego rozumieniu.*

Podstawa programowa wychowanie ku wartościom szczególnie ujmuje w obszarze społecznym¹⁴ i możemy je ująć w skrócie jako budowanie systemu wartości:

1. Wprowadzanie dziecka w świat wartości uniwersalnych, takich jak: szacunek, dobro, życzliwość, miłość, radość, obowiązkowość, poprzez:
 - przekaz osobowy nauczyciela,
 - tworzenie otoczenia sprzyjającego rozumieniu i przeżywaniu tych wartości.
2. Pomaganie dziecku w poznawaniu różnych postaw bohaterów literackich i filmowych oraz w podejmowaniu próby samooceny i oceny zachowań innych.
3. Wykorzystywanie codziennych sytuacji do podejmowania prób samooceny i oceny zachowań innych.
4. Stwarzanie okazji do dokonywania przez dziecko wyborów i zdawania sobie sprawy z ich konsekwencji.
5. Rozwijanie poczucia odpowiedzialności poprzez samodzielne, dokładne i rzetelne wywiązywanie się z podejmowanych zadań, szacunku do pracy swojej i innych.

Wychowanie przedszkolne obejmuje całościowy (holistyczny) rozwój dziecka i polega na zmianach ilościowych i jakościowych. W edukacji przedszkolnej proces planowanych oddziaływań na dziecko nie może być zdominowany przez kształcenie. Wychowanie nie może być okazjonalne, jest ono podstawą

wszystkich działań i dotyczy tego, czego się dziecko uczy i tego, w jakim zakresie staje się człowiekiem.

Jak podkreśla Krystyna Chataś, *wychowanie w pustce aksjologicznej jest budowaniem na piasku*¹⁵. Stąd zadaniem szczególnie ważnym w zakresie wychowania jest przygotowanie młodego pokolenia do poznania istoty wartości, wolnego wyboru właściwych wartości, a szczególnie oparcie tego wychowania na mocnej podstawie aksjologicznej, w której ważne miejsce zajmują wartości moralne.

Nauczyciele wychowania przedszkolnego, mając świadomość, jak istotną rolę pełni przedszkole w podróży po świecie wartości, dwoją się i troją w poszukiwaniu dobrych pomysłów, jak to robić. Szukają ciekawych i mądrych programów albo tworzą własne. Oto jedna z propozycji do wykorzystania: „Planeta dzieci. Prawda, dobro, piękno w świecie wartości. Program wychowania przedszkolnego” autorstwa Jolanty Wasilewskiej, WSiP 2020. Moim zdaniem, to jeden z lepiej opracowanych programów wychowania przedszkolnego. Wielowątkowy, odnoszący się do różnych aspektów wychowania przedszkolnego. Zawiera szczegółowe cele i treści kształcenia dotyczące osiągnięć dziecka na koniec edukacji przedszkolnej w czterech obszarach podstawy programowej: fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym. W programie znajdziemy nie tylko przykładowe treści edukacyjne związane z wychowaniem przez wartości, ale też opis metod i form pracy, motywowania. Program uwzględnia pracę w grupach zróżnicowanych wiekowo, omawia także zagadnienia związane z indywidualizacją nauczania oraz organizacją pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W publikacji są opisane narzędzia monitorowania realizacji podstawy programowej i wskazówki dotyczące prowadzenia obserwacji pedagogicznych¹⁶.

¹⁴ Ibidem, s. 9-10.

¹⁵ K. Chataś, op. cit. s. 8.

¹⁶ Opis pochodzi od wydawcy, <https://sklep.wsiip.pl/produkty/Petny-program-w-pdf-pod-linkiem-http://pm1pruszkow.edu.pl/wp-content/uploads/2020/10/Planeta-dzieci-program-wychowania-przedszkolnego-1.pdf>

EWA OSIECKA

Polecam też teksty, które można wykorzystać podczas zajęć:

- *Trzy sita* – opowieść Sokratesa o mocy wypowiedzianych słów, ich znaczeniu i konsekwencjach, szacunku i odpowiedzialności: <https://manufaktura-radosci.pl/trzy-sita-i-szklany-czowiek/>
- *Bajka o ciepłym i puchatym* – opowieść o tym, jaką moc ma życzliwość i dobroć: <https://cloud8d.edupage.org/cloud?z%3AuVeRBCVBteert6iljhci%2F%2BSjXYI2RwmxvR6R%2B%2F447czZDkaw6wkqTgiEOnNpExYV>

PODSUMOWANIE

*Dziecko jest jak walizka –
to z niej wyjmiesz,
co do niej wcześniej włożył!*

Wprowadzając dziecko w świat wartości moralnych, pamiętajmy, że jest on dla dziecka nowością. Małe dziecko nie wie bowiem, co jest dobre, a co złe, co wolno, a czego nie – uczy się tego każdego dnia od nas, dorosłych, od rodziców, a także od innych w przedszkolu. Przejmuje nasze wzorce, włączając je do swojego życia i zachowania. Działajmy więc według pewnego porządku i planu, czyli:

- Swoją postawą i zachowaniem dostarczajmy pozytywnych wzorów zachowania i wartości, bądźmy autentyczni i spójni w słowach i czynach, których obserwatorami i naśladowcami są dzieci.
- Omawiajmy wartości moralne – każdą po kolei. Najpierw ukażmy ją, następnie rozpoznajmy i wywołajmy zainteresowanie, zaangażowanie. Pomocne w tym będą przykłady z życia, ale także opowiadania, bajki i baśnie.
- Dyskutujmy z dziećmi na temat zachowania bohaterów tych opowieści, o tym, czy postąpili słusznie, dlaczego tak właśnie. Jakie mogą być konsekwencje – przyjemne i nieprzyjemne. Pozwólmy dzieciom na własne wnioski, nie narzucajmy naszych. Dzieci intuicyjnie i na ogół trafnie wskazują, co jest ważne i dobre.
- Pokażmy dzieciom, jak wyglądałby świat, w którym nie można odróżnić dobra od zła, miłości od nienawiści, a negatywne zachowanie byłoby normą.
- Starajmy się, aby każda wartość była przez dziecko zrozumiana, a – co najważniejsze – stosowana.
- Wyznaczajmy zdrowe granice, normy i mądre konsekwencje, ucząc odpowiedzialności za dokonywane wybory.
- Dajmy zgodę na popełnianie błędów bez karania, zawstydzania, poniżania – błędy to najlepsza droga do uczenia się.
- Stwarzajmy przestrzeń do czynienia dobra w przedszkolu i poza nim.
- Nagradzajmy dzieci za dobre zachowanie, podkreślajmy sukces, ilekroć udało się dziecku zachować zgodnie z oczekiwaniami. •

PRAWDA, DOBRO I PIĘKNO, CZYLI SŁÓW KILKA O WYCHOWANIU DO WARTOŚCI W PRZEDSZKOLU

BIBLIOGRAFIA

1. Adamek I. *Wychowanie w wartościach i do wartości* [w:] Adamek I., Szarota Z., Żmijewska E. [red.] *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, Kraków 2013.
2. Cygan B. *Wartości jako fundament wychowania* [w:] Adamek I., Szarota Z., Żmijewska E. [red.] *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, Kraków 2013.
3. Chałas K. *Wychowanie ku wartościom – podmiotowe trudności realizacji w praktyce edukacyjnej* [w:] Furmanek W. [red.] *Wartości w pedagogice*, Rzeszów 2005.
4. Denek K., Michałowski S., Morszczyńska U., Morszczyński W. *Dziecko w świecie wartości*, t. 1, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
5. Dziewiecki M. *Wychowanie ku wartościom*, „Wychowawca” nr 10/1998.
6. Gawet-Luty E. *Miejsce wartości w procesie wychowania dzieci i młodzieży* [w:] Furmanek W. [red.] *Wartości w pedagogice*, Rzeszów 2005.
7. Ingarden R. *Książeczka o człowieku*, Kraków 1975.
8. Łobocki M. *Wychowanie moralne w zarysie*, Kraków 2002.
9. Muszyński H. *Zarys teorii wychowania*, Warszawa 1976.
10. Mysłakowski Z. *Wychowanie człowieka w zmiennej społeczności*, Warszawa 1965.
11. Olbrycht K. *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby*, Katowice 2000.
12. Spock B. *Dziecko. Pielęgnacja i wychowanie*, Dom Wydawniczy Rebis, 2006.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. <file:///C:/Users/ewulk/Downloads/Wychowanie%20do%20odpowiedzialno%C5%9Bci.pdf>
2. <https://studylibpl.com/doc/751366/w-jaki-spos%C3%B3b-wprowadza%C4%87-dziecko-w-%C5%9Bwiat-warto%C5%9Bci>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=-erN-ME1Dk64>. Joanna Krzyżanek, *Dobre uczynki Cecylki Knedelek* – autorka przedstawia przygody Cecylki Knedelek i jej najlepszej przyjaciółki gąski Walerii.

ARTYKUŁY

1. <https://www.wychowaniewprzedszkolu.com.pl/artikul/przedszkole-przestren-odkrywania-dobra-prawdy-i-piekna>
2. <https://kobieta.onet.pl/dziecko/male-dziecko/bezstresowe-wychowanie-czyli-jakie/xrwx3>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=HxbYRBAKs7U>
4. https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/107120/PDF/07_Langier_Cecylia_Siembida_Martyna_Wychowanie_dzieci_do_wartosci_we_wspolczesnej_rodzinie.pdf

EWA OSIECKA – nauczyciel konsultant w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli ds. wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej.